

ЛІТОПИСЕЦЬ КОВАЦТВА

Управління культури Полтавської
обласної державної адміністрації

Обласна бібліотека для
юнацтва ім. Олесе Гончара

Серія "Величні постаті в історії України"

Д. І. ЯВОРНИЦЬКИЙ – ЛІТОПИСЕЦЬ КОЗАЦТВА

Методично – бібліографічні матеріали
до 160-річчя від дня народження

78.34

Я 22

Матеріал підготувала *Варвара Василівна Потуремець*

Д. І. Яворницький – літописець козацтва : методично-бібліогр. матеріали до 160-ї річниці від дня народження / уклад. В. В. Потуремець. - Полтава, 2015. – 12 с. – (Величні постаті в історії України).

Ювілейне видання присвячене життєвому шляху і творчій діяльності видатного вченого-історика, етнографа, письменника Д.І.Яворницького.

У методичні рекомендації ввійшли розробки виставки-персоналії, уроку історичної пам'яті, виставки однієї картини, вечора-портрету.

Видання адресоване бібліотечним працівникам та вчителям-історикам.

*Народ мій є! Народ мій завжди буде!
Ніхто не перекреслить мій народ!
Поцезнуть всі перевертні й приبلуди,
І орди завойовників-заброд.
Ви, байстрюки катів осатанілих,
Не забувайте, виродки, ніде:
Народ мій є! В його гарячих жилах
Козацька кров пульсує і гуде.*

В. Симоненко

Видатний історик, краєзнавець, етнограф, археолог, фольклорист, письменник, академік АН УРСР Дмитро Іванович Яворницький народився 6 листопада 1855р. в селі Сонцівка на Харківщині в родині дядка. Походив з козацького роду. Любов до історії зародилась у майбутнього вченого в ранньому дитинстві під впливом батька, який читав йому твір Миколи Гоголя «Тарас Бульба». З переказів, легенд, українських народних пісень і дум, почутих від бабусі, він довідувався про побут, звичаї й ратні подвиги запорізьких козаків та їх ватажків. Перші юнацькі враження виявились незабутніми. Так, читання "Тараса Бульби" Гоголя, за виразом самого хлопця, "кинуло" в його "серце ціле полум'я страсті" до героїв книги, до всього, що було пов'язане з Запорізькою Січчю.

Закінчивши повітову школу в 1874 році, Яворницький три роки провчився в Харківській духовній семінарії. Тут не обійшлося без впливу батька-священнослужителя. Проте, не довчившись двох останніх богословських класів, він без особливого жалю залишив стіни семінарії і в тому ж 1877 році успішно склав іспити на історико-філологічний факультет Харківського університету. Будучи студентом вищого закладу, молодий дослідник відразу включився в кипучий науковий пошук: почав збирати і вивчати спеціальну літературу, опрацьовувати джерела з історії запорізьких козаків.

У 1881 році Яворницький з успіхом закінчив університет і одержав можливість залишитись у ньому для підготовки до викладацької роботи на кафедрі російської історії. Але його жагуче бажання дослідити і висвітлити на сторінках своїх праць запорізьку давнину не обминули складні наслідки. Перші ж публікації Дмитра Івановича з цієї проблематики викликали різке невдоволення консервативно настроєних істориків і безпосереднього керівництва, привернули особливу увагу царських сановників. У зв'язку з цим його було проголошено "сепаратистом" і позбавлено права викладати в університеті. Як до цього поставився сам Д. І. Яворницький, видно з його листа до вчителя Полтавської гімназії Г. І. Маркевича від 4 жовтня 1884 року: "Якби Ви знали, як я люблю своє Запоріжжя і його сердешних сіромах?! Все готовий залишити, з усім готовий розлучитися, лише б тільки одна моя нога могла стояти на священній для мене землі! До речі, це так. Але що ж з того? Невже я сепаратист? І не думав і не думаю бути сепаратистом".

У 1885 році через обставини, що склалися в університеті, без будь-яких матеріальних засобів до існування Дмитро Іванович був змушений залишити Харків і переїхати до Петербурга, щоб читати там у гімназії та на педагогічних курсах лекції з історії. Фізичні й розумові перевантаження, нестатки, сімейні ускладнення привели до того, що в 28 років він майже весь став сивим. У Петербурзі царські органи влади продовжували переслідувати його за роботу по вивченню й пропаганді історії українського народу. Незважаючи на все це, вчений, як і раніше, кожного літа виїжджав на Запоріжжя і проводив там археологічні розкопки. У 1892 році Яворницького об'явили політично неблагонадійним і вислали до Ташкента без права займатися викладацькою діяльністю. Але і в Середній Азії він не припиняв дослідницької роботи. Про це свідчить вихід у світ його праці "Путівник по Середній Азії в археологічному та історичному відношенні від Баку до Ташкента" (1893).

Три тяжких роки він провів у Середній Азії у засланні та один рік у Варшаві, де працював позаштатним чиновником з особливих доручень при Казенній палаті. Лише в 1897 році, після довгих поневірянь, Яворницькому нарешті знову вдалося зайнятися наукою. На цей раз він одержав посаду приват-доцента в Московському університеті на кафедрі історії Росії. Тут Дмитро Іванович читав лекції з історії українського козацтва, розповідав про археологічні експедиції на Запоріжжі. Але й у Московському університеті складались не дуже сприятливі умови для наукової роботи, а тому захист магістерської дисертації, який він запланував, було вирішено проводити в Казанському університеті (1901). На захист вчений представив виправлений і допрацьований перший том "Історії запорізьких козаків", який вийшов у Москві в 1900 році другим виданням (перше здійснене в 1892 році у Петербурзі). При обговоренні дисертації не обійшлося без гострої, часом упередженої полеміки, з якої Дмитро Іванович вийшов переможцем. Більшістю голосів йому присудили наукове звання магістра російської історії.

Приблизно в ті роки він часто їздив по різних містах (Петербург, Катеринослав, Чернігів, Феодосія, Бердянськ та інші), де виступав з публічними лекціями з улюбленої теми. В них нерідко критикувалася антинародна політика царського уряду.

Популярність вченого поступово зростала. Цьому багато в чому сприяла його ґрунтовна обізнаність з першоджерелами, їх глибокий і вдумливий аналіз. У пошуках усе нових і нових фактів та даних з історії Запорізької Січі він відважився відвідати навіть далекі сховища документів у Персії, Палестині, Туреччині, Польщі. Добре вивчив фонди архівів Москви, Києва, Соловецького монастиря і т. д.

Мабуть, враховуючи все це, земська управа і наукове товариство Катеринослава запросили Д. І. Яворницького на посаду директора крайового історичного музею, що мав офіційну назву Музею старожитностей Катеринославської губернії (1905). Залишити роботу в Московському університеті примусило і вкрай погане матеріальне становище. "Я, як і раніше, - писав він в одному з листів до художника І. Ю. Рєпіна, - злидняк".

Для музею, який став для вченого ніби рідним домом, Яворницький зробив дуже багато. Значну кількість експонатів директор придбав на власні кошти. Серед них - козацький і селянський одяг, зброя, давні рукописи, монети,

цінні художні полотна тощо. На той час запорізька тематика в музеї була найбагатшою в країні й за її межами. Всього Яворницькому пощастило зібрати понад 75 тисяч експонатів. Деякі з них зараз становлять унікальні колекції. Коли в 1927 році музей відвідав народний комісар освіти УРСР М. О. Скрипник, він залишив у книзі для відвідувачів такий характерний запис: "...Оглянув Крайовий музей і заслухав пояснення його фундатора проф. Яворницького. Один з найліпших музеїв України. Сила зразків запорізької старовини; безліч любові і праці вкладено в нього".

Протягом життя Д. І. Яворницький написав близько 150 праць. Не всі вони витримали випробування часом. Найголовнішими з них є вже згадувана "Історія запорізьких козаків" (1892-1897), "Вольності запорізьких козаків" (1898), "Число і порядок запорізьких січей з топографічним нарисом Запоріжжя" (1884), "Іван Дмитрович Сірко - славний кошовий отаман війська запорізьких низових козаків" (1894) та інші. Зібравши численний фольклорний, етнографічний і лексикографічний матеріал, він підготував і опублікував розвідки: "Запоріжжя в залишках старовини та переказах народу" (1888), "Малоросійські народні пісні, зібрані в 1878-1905 рр." (1906) та інші. В них автор яскраво зобразив життя запорізьких козаків, відзначив фізико-географічні умови краю, встановив місце розташування та кордони всіх Січей, навіть описав козацькі поштові зв'язки та письмо. Крім того, Яворницький показав роль і участь запорожців у військових подіях, їх взаємовідносини з сусідами, визначив керівну роль Богдана Хмельницького та інших представників старшини, висвітлив політику царського уряду щодо населення Січі. В його працях містяться також важливі матеріали з історичної топографії та етнографії Запоріжжя, що високо оцінив І. Я. Франко.

Дмитро Іванович був один з перших некабінетних вчених. Він особисто брав участь у розкопках сотень могил і курганів по всій Україні. А також стояв біля витоків організації в нашій країні музейної справи.

Після Великої Жовтневої соціалістичної революції Яворницький не залишив керування історичним музеєм у Дніпропетровську і одночасно викладав в Інституті народної освіти (1920 - 1933), де продовжував розробляти історію Запорізької Січі, займався проблемами краєзнавства. За значні досягнення в справі розвитку історичної науки на Україні в 1924 році Д. І. Яворницький був обраний членом-кореспондентом, а в 1929 році - академіком АН УРСР.

Царська влада називала вченого українофобом, сепаратистом, а нова – соціалістична, дорікала за його "буржуазне минуле". І хоча вчений казав, що політикою не займався ніколи, а робив справу, яка йому була цікава та намагався жити по совісті, політичні звинувачення не оминули його й на схилі літ. Напередодні 50-ліття науково-літературної діяльності видатного вченого в 1933 році взагалі "вичистили з музею як контрреволюційне кубло" (з листа Д. Яворницького до М. Залізняка). Вітальні телеграми з далекого 1913 року, коли відзначалося 30-ліття наукової творчості, були під час обшуку

конфісковані. Вчений змушений був принизливо просити владу повернути дороги для нього речі.

Помер Дмитро Іванович 5 серпня 1940 року у Дніпропетровську, де і був похований на міському кладовищі. Але в 1961 році його останки перенесено на територію Дніпропетровського історичного музею. Згідно з Указом Президії Верховної Ради УРСР музеєві присвоєно ім'я Д. І. Яворницького.

Його ім'я овіяне легендами. З ним пов'язані малоймовірні, на перший погляд (для тих, хто не знав близько вченого), пригоди при розшуках залишків козацької старовини. Копіткий збирач народних переказів і спогадів, він сам став героєм багатьох з них. Його знало і щиро поважало чимало людей. Дружбою з ним пишались. Яскраві публічні виступи на історичну тематику, цікаві, часом інтригуючі публіцистичні та наукові твори - все це приваблювало до нього. Чуйність, відвертість і доброзичливість були характерними рисами дослідника. Протягом довгого життя у Д. І. Яворницького існувало і немало недругів, задрісників, переслідувачів-урядовців. Деякі з них потім досить вдало використали популярність і славу вченого в своїх корисних інтересах. Але, незважаючи на перешкоди, вже в кінці минулого століття зійшла його зірка, коли він набув широкої відомості на Україні - на любій серцю батьківщині, де за палку пристрасть до історії Запорізької Січі трудові люди нарекли Дмитра Івановича "запорізьким батьком".

Цього року виповнюється 160 років від дня народження великого подвижника, історика, етнографа, фольклориста Дмитра Івановича Яворницького. До ювілею вченого в бібліотеках для юнацької аудиторії користувачів доцільно організувати виставку-персоналію

"Запорізький характерник"

(До 160-ї річниці від дня народження Д. І. Яворницького)

Епіграфом до виставки можна взяти слова Максима Рильського:

"Це був учений і діяч з дуже широким колом інтересів: історик, археолог, фольклорист, етнограф, лексикограф, письменник-прозаїк, що пробував свої сили й у віршуванні. Але в центрі його уваги була історія Запоріжжя, в яке він був по-юнацькому закоханий".

Розділи виставки-персоналії:

1. Життєвий і творчий шлях вченого.
2. Наукова діяльність Д. І. Яворницького.
3. Творець художніх творів.

Для більш широкого ознайомлення старшокласників з життєвим, науковим і творчим шляхом вченого спільно з вчителем історії доцільно провести урок історичної пам'яті **"Енциклопедист козаччини"** за приблизно таким планом:

1. Вчений-"сепаратист" в царській Росії.
2. Український націоналіст в СРСР.
3. Невтомний збирач старовини.
4. Наукове і суспільне значення праць вченого.

Дмитро Яворницький зібрав багатий етнографічний і фольклорний матеріал, ще за студентські роки записав понад 1000 пісень і близько 500 оповідок. Його збірник "Малоросійські народні пісні" сучасники називали кращим серед подібних праць у тогочасній Росії.

Вчений виявляв великий інтерес до народного мистецтва, зокрема до вишивки та писанкарства. Дмитро Яворницький дослідив також звичай розмальовувати хати узорами й уперше кваліфікував цей звичай як народне мистецтво, гідне вивчення. Яворницькому належить першість у відкритті і дослідженні петриківського декоративного розпису, нині відомого в усьому світі.

Дмитро Іванович був відомий також як письменник. У 1907 році побачив світ написаний ним роман "За чужий гріх", а у 1910 році - збірка поезій "Вечірні зорі". В них автор прагнув показати картини життя різних верств суспільства XIX - початку XX століття, змалювати тяжке становище народних мас. У повісті "Де люди, там і лихо" він відверто виступає проти політики царизму в робочому і селянському питаннях, гостро засуджує жорстокість сановників у роки першої російської революції. Перу вченого належать прозові твори "Наша доля – Божа воля", "Поміж панами", "У бурсу, у бурсу, у бурсу", "Драний хутір", "Де люди, там і лихо", "Вечірні зорі". Дмитро Яворницький є також автором книги "Із української старовини", в якій в популярній формі описує життя, побут, військові походи козаків. По цій книзі для старшокласників середнього шкільного віку рекомендуємо проводити бесіди на історичну тематику про інші особистості: **"Гетьман Петро Конашевич Сагайдачний"**, **"Уманський сотник Іван Гонта"**, **"Що собою являв козацький зимівник"**, **"Військовий писар"** та інші.

Багатоплановість творчих пошуків, неординарність мислення, причетність до найбільш важливих питань суспільного життя, зрозуміло, не могли б розвиватись поза різнобічних контактів і стосунків з представниками тогочасної передової інтелігенції. В різний час він зустрічався чи листувався з провідними діячами науки і культури: Л. М. Толстим, М. І. Костомаровим, І. Ю. Рєпіним, М. Л. Кропивницьким, М. К. Садовським, П. К. Саксаганським, В. В. Стасовим, О. І. Купрїним, М. В. Лисенком, М. М. Коцюбинським, А. П. Чеховим, О. М. Горьким та іншими. Багато з них звертались до Дмитра Івановича за фаховими консультаціями. Він же, в свою чергу, шукав у своїх друзів і знайомих поради та підтримку.

Але особливо дружні відносини були у вченого з художником Іллею Рєпіним, його земляком. З яким познайомився у 1887 році.

Під впливом Д. І. Яворницького у творчому доробку великого живописця з'явилася низка полотен козацької тематики, а саме: "Чорноморська вольниця", "Запорожський полковник", "Запорожець", "Отаман Сірко", "Запорожці в Умані отримують зброю". Але всевітньо відомою стала картина **"Запорожці пишуть листа турецькому султану"**. Вона мала великий вплив на творчість Дмитро Яворницького. Адже в цей час вчений писав нарис про легендарного кошового отамана Івана Сірка. Ось як згадує сам вчений про перше враження, яке виникло в нього, коли він побачив ескіз картини. "Я глянув на ескіз і зареготав, - згадував вчений. - Стою й заливаюсь сміхом,

відійду й знову регочу. Постою, постою, знову відійду від ескізу – й знову до нього і так кілька разів".

Репін сам на достатньому рівні знав історію українського народу, проте задля створення цієї роботи він звернувся за допомогою до свого друга - історика Д. Яворницького. За легендою, лист було написано в 1676 р. кошовим отаманом Іваном Сіркою "з усім кошем Запорозьким" у відповідь на ультиматум султана Османської імперії Мехмеда (Мухаммеда) IV. Оригінал листа не зберігся, однак у 1870-х роках катеринославським

етнографом-любителем Я. П. Новицьким була знайдена копія, зроблена у XVIII столітті. Він передав її Д. І. Яворницькому, який одного разу зачитав її, як курйоз, своїм гостям, серед яких був, зокрема, І. Ю. Репін. Художник зацікавився сюжетом і в 1880 році почав першу серію етюдів.

Позувало Репіну для картини багато відомих особистостей. Зокрема, для центральних персонажів художник вибрав Д. І. Яворницького – писар, а за отамана Сірка – самого київського генерал-губернатора М. І. Драгомирова. Усміяного козака у білій шапці позував журналіст і письменник В. О. Гілярівський. Перший закінчений ескіз олією з'явився в 1887 році. Репін подарував його Яворницькому. Пізніше Яворницький продав його П. М. Третьякову, і зараз він висить у Третьяковській галереї.

Основний (можна сказати, класичний) варіант картини був завершений в 1891 році. Після першого публічного огляду художника критикували, бо на думку багатьох картина була "історично недостовірною". Тим не менш доля полотна склалася вдало. Після шумного успіху на декількох виставках в Росії та за кордоном (Чикаго, Будапешт, Мюнхен, Стокгольм) картину в 1892 році купив за 35 тисяч рублів імператор Олександр III. Картина залишалася у царських зібраннях до 1917 року, а після революції опинилася у зібраннях Державного Російського музею.

Ще інший варіант картини зберігається у Харківському художньому музеї.

В бібліотеках доцільно провести **виставку однієї картини І. Репіна "Запорозжці пишуть листа турецькому султану"**. В центрі експозиції слід виставити репродукцію картини, звернення до користувачів бібліотеки з короткою історією її створення та описом, літературою, де можна знайти відомості про картину та її автора.

Велике значення і сьогодні мають також записані Д. Яворницьким історичні пісні й думи українського народу. Окремі з них ми зараз знаємо лише завдяки Д. І. Яворницькому.

*Гей, широко залунала
Запорозька честь і слава -
Славним звоном величала
Козака Сірка Івана.*

*Бо такого ще не було
В товаристві отамана,
Ще ніхто не бив так славно
Яничара й бусурмана.*

*І ніхто не вів так мудро
Товариство в чистім полі,
Так братів ніхто не вивів
Із турецької неволі.*

Окреме місце у творчій спадщині видатного дослідника історії козацтва поряд з розвідками про історію запорожського козацтва посідають дослідження життя і діяльності персоналій доби козаччини. Особлива увага приділялась ним гетьманам Богдану Хмельницькому, Іванові Мазепі та кошовим отаманам Іванові Сірку та Петру Калнишевському.

Вибір ученим постаті Івана Сірка як об'єкта дослідження не був випадковим, оскільки цей кошовий отаман належав до когорта найзнаменитіших проводирів, був харизматичною особистістю, про якого ще за життя складала легенди і діяльність якого відбилася у багатьох літописах, хроніках та документальних джерелах. З 1663 по 1680 роки Іван Сірко перебував у Січі, де вісім разів його обирали кошовим отаманом. Він брав участь у 55 битвах з ворогами і завжди виходив переможцем. Подвиги Сірка викликали справжній жах серед турків і татар, які побожно називали його «Урус-шайтаном». Іван Сірко вважається однією з найгероїчніших історичних постатей. Дмитро Іванович Яворницький присвятив козацькому ватажкові історичну монографію **"Іван Дмитрович Сірко, славний кошовий отаман війська запорозьких низових козаків"**. В ювілей вченого, який всебічно дослідив життєвий шлях і військову звитягу Івана Сірка, до відзначення Дня українського козацтва в бібліотеках для користувачів юнацького віку доцільно провести вечір історичної особи **"Славний кошовий Іван Сірко"**. Складовими заходу будуть:

1. Бесіда *"Іван Сірко – видатний політичний діяч і полководець України XVII століття"*
2. Повідомлення *"Твір Д. І. Яворницького про кошового отамана Івана Сірка"*.
3. Інтелектуальна гра-вікторина *"Історична мозаїка"*.
4. Перегляд літератури *"Непереможний лицар – Іван Сірко"*.

В гру-вікторину можна включити такі питання:

1. Чому українських козаків називали запорожцями? (*Тому, що жили в пониззі Дніпра, "за порогами"*)
2. Як називалось житло січовиків? (*Курінь*)
3. Як називався запорозький хутір? (*Зимівник*)
4. Коли, ким і де була збудована перша відома Січ? (*1556р., Дмитром Вишневецьким, острів Мала Хортиця*)

5. Хто входив до складу козацької старшини? (*Отаман, писар, суддя, есаул*)

6. Яких святих вшановували запорожці? (*Ісуса Христа, Святу Покрову, Миколая Угодника, Архангела Михаїла*)

7. Що таке кіш? (*Ставка кошового отамана*)

8. І.Репін написав два варіанти картини "Запорожці пишуть листа турецькому султану". Кого художник зобразив на полотні в образі писаря? (*Д. І. Яворницького*)

9. Назвіть прізвище українського письменника, нашого земляка, якого картина Іллі Репіна "Запорожці пишуть листа турецькому султану" надихнула на створення пригодницької історичної тетралогії "Таємний посол"? (*В. Малик*)

Дмитро Яворницький залишився вченим-подвижником, великим трудівником, носієм і виразником кращих почуттів та заповітів українського народу, вченим, який своїми творами пробуджував національні почуття і любов до Батьківщини. Він завжди дотримувався свого життєвого кредо: "Працюй, працюй, не вдивляючись уперед і не озираючись назад; працюй, не чекаючи нізвідки і ні від кого ні подяки, ні нагороди, працюй поки служать тобі руки і поки б'ється живе серце у твоїх грудях; працюй на користь свого народу і на користь своєї Батьківщини..."

*"Працюй, працюй, допоки стане сили,
І не зважай, що кажуть вороги,
Допоки руки служать, краю милий,
Не пожалію серця і снаги! -
Так я чинив і розступились води,
І оживали ревності святі.
І отаман Сірко на бій виходив,
І шаблі блискали на сонці золоті.
Століття – мить, для вічності – дрібниця,
Кістки в землі, а кров влилась в зорю.
Я не пропав, Ваш характерник Яворницький,
Іду музеєм, з вами говорю..."*

Леся Степовичка

Праці Д. І. Яворницького

Вольності запорозьких козаків / Д. І. Яворницький. – Дніпропетровськ : Січ, 2002. – 359 с.

Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний / Д. І. Яворницький. – Дніпропетровськ : Січ, 1991. – 70 с.

Дніпрові пороги : географ.- історичний нарис / Д. І. Яворницький. – Дніпропетровськ : Промінь, 1989. – 141 с.

До історії степової України / Д. І. Яворницький. – Дніпропетровськ : Січ, 2004. – 443 с.

За чужий гріх : роман, повість, малюнки з життя / Д. І. Яворницький. – Дніпропетровськ : Січ, 2006. – 600 с.

Запорож'є в остатках старини и преданиях народа. Ч.1-ІІ. / Д. І. Яворницький. - К. : Веселка, 1995. – 446 с.

Іван Дмитрович Сірко, славний кошовий отаман війська запорожських низових козаків / Д. І. Яворницький. – Дніпропетровськ : Промінь, 1990. – 189 с.

Із української старовини / Д. І. Яворницький. – К.: Веселка, 2001. – 176 с.

Історія запорожських козаків : у 3-х т. / Д. І. Яворницький – К. : Наукова думка, 1990. -

Т.1. – К., 1990. – 578 с.

Т.2. – К., 1990. – 560 с.

Т.3. – К., 1990. – 557 с.

Література про життєвий і творчий шлях Д. І. Яворницького

Абросимова С. Дмитро Яворницький : до 150-річчя від дня народження / С. Абросимова // Історія України. – 2006. - № 1. – С.1-6.

Алексашкіна Л. Образ кошового отамана Запорозької Січі Івана Сірка в творчій спадщині Дмитра Івановича Яворницького / Л. Алексашкіна // Історичний журнал. – 2010. - № 1-3. – С. 275-285.

Дмитро Яворницький (1855-1940) // Шкільна бібліотека. – 2010. - № 10. – С. 5-6.

Дмитро Яворницький // Видатні постаті в історії України ХХ ст. – К., 2002. - С. 379-382.

Капустіна Н. Запорожський характерник / Н. Капустіна // Українська культура. – 2014. – № 4. - С. 16-19.

Коваленко О. "Автор" листа турецькому султану / О. Коваленко // Освіта України. – 2015. – 9 лют. – С.15.

Колесник О. "Працюй на користь свого народу" : 155 років від дня народження Д. Яворницького / О. Колесник // Народна армія. – 2010. – 20 лип. – С. 7.

Коляда І. Козацький романтик Д. І. Яворницький / І. Коляда // Укр. історичний журнал. – 2006. - № 1. – С. 157-165.

Копіткий збирач старожитностей // Материк краєзнавства : збірник присвячений лауреатам Премії ім. Дмитра Яворницького Національної спілки краєзнавців України. – Донецьк, 2013. – С. 9-11.

Нагірняк З. Як Яворницький допомагав Репіну / З. Нагірняк // Народна армія. – 2011. – 18 січ. – С. 7.

Чабан М. Нащадки січовиків / М.Чабан // Слово Просвіти. – 2013. – 11-17квіт. (ч. 15). – С. 6-7.

Яворницький Дмитро Іванович // Шаров І. 100 видатних імен України. – К., 1999. – С. 470-474.

Шаповал І. Репін і Яворницький / І. Шаповал // Історичний календар-99. – К., 1998. - С. 229-231.

Серія "Величні постаті в історії України"

**Д. І. ЯВОРНИЦЬКИЙ –
ЛІТОПИСЕЦЬ КОЗАЦТВА**

Методично – бібліографічні матеріали
до 160-річчя від дня народження

Автор-укладач *Барвара Василівна Потуремець*

Редактор *С. В. Сичова*

Комп'ютерна верстка *В. Ф. Походун*

Відповідальна за випуск *І. В. Балибіна*

Підписано до друку 15.06.2015. 12 стор. Тираж 5 прим.
Обласна бібліотека для юнацтва імені Олеся Гончара
36039, м. Полтава. вул. Енгельса, 25а

<http://libgonchar.org> E-mail: pobugonchara@ukr.net